

Muhterem Katil adlı kitabında, Yahya Kemal de "Gedik Ahmed Paşa'ya Gazel" adlı şiirinde yer alan, "Çıktı Otranto'ya pür-velvele Ahmed Pâşâ / Tûğlar varsa gerektir Kızılma'ya kadar" mısralarında yine bu ideali ortaya koyar. Cumhuriyet'ten sonraki yıllarda Hüseyin Nihal Atsız, Arif Nihat Asya, Necdet Sancar, Ni-yazi Yıldırım Gençosmanoğlu gibi şair ve yazarlar da kızılma motifini daha çok Ziya Gökalp'in kullandığı tarzda Türkçülük ideolojisi çevresinde ele alıp işlemişlerdir.

BİBLİYOGRAFYA :

Âşık Çelebi, *Meşâirü's-şuarâ*, s. 916; Eviya Çelebi, *Seyahatnâme*, I, 115, 124; III, 324; VI, 235-236, 262, 265; VII, 55, 139, 194, 248, 273, 332, 471; Hammer (Atâ Bey), III, 474; VII, 113; İsmail Hami Danişmend, *Türklük Meseleleri*, İstanbul 1966, s. 124-126, 163; Osman Turan, *Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi*, İstanbul 1979, s. 594-595; Karl Teby, *Dersaadet'te Avusturya Sefirleri* (trc. Selçuk Ünlü), Ankara 1988, s. 36 vd.; Fr. Babinger, "Qizil Elma", *Isl.*, XII (1922), s. 109-111; M. Fahrettin Kırzioğlu, "Türk Millî Geleneğinde Kızılalma ve Yerleri", *BTDD* (2. seri), sy. 1 (1985), s. 31-36; sy. 2 (1985), s. 41-47; Orhan Şaik Gökyay, "Kızıl Elma Üzerine", *TT*, V/25 (1986), s. 9-14; V/26 (1986), s. 20-25; V/27 (1986), s. 9-13; V/28 (1986), s. 9-13; Sâmîha Ayverdi, "Kızıl Elma", *KAM*, XXIV/2 (1995), s. 5-7; Stefanos Yerasimos, "Ağaçtan Elmaya: Apokaliptik bir Temanın Soyağacı" (trc. Emel Ergun), *Cogito*, sy. 17, İstanbul 1999, s. 304-332; P. N. Boratav, "Kızıl-Elma", *Eİ*² (İng.), V, 245-246.

ORHAN ŞAIK GÖKYAY

KIZILTEPE ULUCAMİİ

(bk. ULUCAMİ).

KIZLAR AĞASI

Osmanlı sarayında
Harem'de kadınlara ait kısımdan
sorumlu olan görevli
(bk. DÂRÜSSAÂDE).

KIZLAR AĞASI HAMAMI

İstanbul'da,
1920'lerde ortadan kaldırılmış olan
XVII. yüzyıla ait hamam.

Lâleli'de Mesih Paşa Camii yakınındaydı. Kitâbesi yapının yıkıntıları arasında Heinrich Glück tarafından bulunmuş, Âsım Bey ile Paul Wittek tarafından yayımlanmıştır. Sonra ne olduğu bilinmeyen bu manzum kitâbeden Dârüssaâde ağası Abbas Ağa'nın hamamı 1080 (1669-70) yılında yaptırdığı anlaşılmaktadır. Abbas Ağa,

26 Şevval 1078'de (9 Nisan 1668) Muslih Ağa'nın ölümü üzerine Dârüssaâde ağalığına tayin edilmiş ve dört yıl bu makamda kalarak 9 Rebülevvel 1082'de (16 Temmuz 1671) azledilmiştir. Daha sonra Mısır'a gitmiş ve orada ölmüş, Şâfiî olduğundan İmam Şâfiî Türbesi yakınına gömülmüştür. Topkapı Sarayı Emanet Hazinesi yazmaları arasında bulunan (nr. 3039) ta'lik hatla yazılı vakfiyede Abbas Ağa'nın gerek İstanbul içinde gerekse dışında bıraktığı hayratın cinsi ve vasıfları ayrıntılı biçimde yazılmıştır. İstanbul'daki önemli bir hayratı 1078 (1667-68) tarihli Beşiktaş'ta kendi adıyla anılan camisidir. Lâleli'dekinden başka Sirkeci ve Cerrahpaşa'da iki hamamı daha vardı. Vakfiyesinden anlaşıldığına göre Abbas Ağa, Lâleli'deki hamamı beslemek üzere Kırkçeşme ve Halkalı sularına katkılar yapmıştır. Eviya Çelebi, burasının şehrin ileri gelenlerinin gittiği büyük ve itibarlı hamamlardan biri olduğunu söyler. Joseph von Hammer, İstanbul hakkındaki kitabında Kızlar Ağası Hamamı'na ufak bir bölüm ayırdığı gibi ona geçerçe uymayan bir de tarihi bağlantı uydurmuştur. Bütün vakıf hamamları gibi sonraları özel mülkiyete geçen yapı, Maliye nazırlarından Yüsf Ziyâ Paşa'nın mülkiyetinde çalışırken 23 Temmuz 1911'de çıkan Uzunçarşı-Aksaray yangınında bütün çevresiyle birlikte harap olmuştur. Yangının ardından yıkıntılar içinde kalan hamamın bir fotoğrafı 1917'de Alman subaylarından Franz C. Endres'in kitabında yayımlandığı gibi aynı yazarın 1915 yıllarında çıkan bir dergideki makalesinde de Amadeus Faure adında bir ressamın yaptığı İstanbul tablosunun renkli bir reproduksiyonu bu yazıda kullanılmıştır. Glück, İstanbul hamamları üzerinde 1916-1917 yıllarında araştırmalar yaparken şehremâneti tarafından yıktırılmaya başlanan yapıyı soyunma yerleri henüz yıkılmış halde iken görmüştür. Yıkım işleri savaşın son yılına doğru daha bu halde kalmış, savaşın yarattığı sefalet yüzünden uygunsuz kişilere barınak oluncu çevreden şikâyetler başlamıştır. Bu sebeple 4 Mart 1923 tarihinde ya-

pılan bir şehir meclisi toplantısında üyelere Mehmed Nüzhet Bey (Ortanca) bir önerge vererek kalıntıların tamamen ortadan kaldırılmasını istemiştir. Üyelerden yalnız Osman Sâib Bey buna karşı çıkmışsa da bir sonuç alınamamış ve Kızlar Ağası Hamamı'nın bütün kalıntılarının yıkılması şehremâneti tarafından uygun görülmüştür.

Yapı, iki bölümü Ayasofya'daki Haseki Hamamı'nda olduğu gibi doğudan batıya bitişik olarak uzanan çifte hamamdı. Doğru yönündeki erkekler kısmının kemerli ve sütunlara oturan bir giriş revakı vardı. Erkekler ve kadınlar kısmının büyük kubbeli camekânları taş ve tuğladan karma teknikle yapılmıştı. Glück'ün bildirdiğine göre sökülmüş olan kurnalardan biri, yeniden yontulmuş eski korint nizamında bir sütun başlığı idi. Her iki kısımda da soyunma yerlerini takip eden ılıklik vardı. Sıcaklıklar ise köşelerinde halvet hücreleri olan dört eyvanlı şemaya göre yapılmış olup Osmanlı hamam mimarisinde "A" tipi denilen grubun bir örneğini teşkil ediyordu.

Abbas Ağa'nın Cerrahpaşa'da Esekapisı yakınında bulunan ikinci hamamı da ortadan kaldırılmıştır. Ayrıca Sirkeci'de Salkımsöğüt caddesi kenarında olan ve Küçük Kızlar Ağası adıyla anılan tek hamamı da korunması için gerekli kararlar alınmışken 1985'e doğru yok edilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

1687 Tarihli Abbas Ağa Vakfiyesi, TSMK, E. H. nr. 3039; Eviya Çelebi, *Seyahatnâme*, I, 333; Râşid, *Târih*, I, 144, 254; Ayvansarayî, *Hadîkâtü'l-cevâmî*, II, 102-103; Hammer, *Constantinopolis und der Bosporos*, Pesth 1822, I, 536; F. C. Endres, *Die Türkei*, München 1916, s. 12; a.mlf., "Konstantinopel", *Velhagen und Klasing's Manatshefte*, XXX/1 (1915), s. 257-272; H. Glück, *Probleme des Wölbungsbaues I: Die Bäder Konstantinopels*, Wien 1921, s. 90-94, 161-162; Yüksel Yoldaş Demircanlı, *İstanbul Mimarisi İçin Kaynak Olarak Eviya Çelebi Seyahatnamesi*, İstanbul 1989, s. 376; Mehmet Nermi Haskan, *İstanbul Hamamları*, İstanbul 1995, s. 211-213; Semavi Eyice, "İstanbul'un Ortadan Kalkan Bazı Tarihi Eserleri II", *TD*, sy. 27 (1973), s. 143-156; R. Ekrem Koçu, "Abbas Ağa", *İst. A*, I, 9.

SEMAVİ EYİCE

Kızlar Ağası
Hamamı'nın
planı

